

УДК 37(092)(477).811.161.2

Світлана ГІРНЯК,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) s.girnjak10@gmail.com

СТЕФАН КОВАЛІВ: ШТРИХИ ДО МОВНОГО ПОРТРЕТА

У пропонованій статті схарактеризовано особливості мови та стилю творів С. Коваліва. Проведений аналіз творчої спадщини автора дає змогу розкрити особливості використання української мови галицькою інтелігенцією на зламі XIX – XX ст., вказати на лексико-семантичні, стилістичні та граматичні особливості регіонального функціонування української мови на західно-українських землях.

Ключові слова: мовні особливості, галицька інтелігенція, Стефан Ковалів, Іван Франко, Східна Галичина.

Літ. 11.

Svitlana HIRNYAK,

Ph.D. in Philology, Associate Professor of Philological Sciences and Primary Schools Teaching Methods Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) s.girnjak10@gmail.com

STEPHAN KOVALIV: THE FINISHING TOUCHES TO THE LANGUAGE PORTRAIT

The language features and Stephan Kovaliv's works style are characterized in this paper. The poetic and prose author's creativity analysis enables to reveal the use features of Galician intellectuals Ukrainian language at the turn of the XIX – XX centuries, and also to highlight the social aspects of Ukrainian language in Eastern Galicia in the specified period of time and point to lexical and semantic, stylistic and grammatical peculiarities of Ukrainian language regional function in Western speech.

Key words: language features, Galician intellectuals, Stephan Kovaliv, Ivan Franko, Eastern Galicia.

Ref. 11.

Светлана ГИРНЯК,

кандидат филологических наук, доцент кафедры филологических дисциплины методики их преподавания в начальной школе Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) s.girnjak10@gmail.com

СТЕФАН КОВАЛІВ: ШТРИХИ К РЕЧЕВОМУ ПОРТРЕТУ

В предлагаемой статье охарактеризованы особенности языка и стиля произведений Стефана Коваліва. Проведенный анализ поэтического и прозаического наследия писательницы позволяет раскрыть особенности использования украинского языка галицкой интеллигенцией на рубеже XIX – XX вв., указать на лексико-семантические, стилистические и грамматические особенности регионального функционирования украинского языка на западноукраинских землях.

© Гірняк С. Стефан Ковалів: штрихи до мовного портрета

248

Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 12, 2015

Постановка проблеми. Творча спадщина С. Коваліва – багатогранна, він писав про те, що добре знав, – життя і психологію краю, долю селян, заробітчан, робітників нафтових промислів і становлення робітничого класу в Східній Галичині (недарма І. Франко називав письменника «співцем галицької Каліфорнії»), а також про народних учителів та дітей-школярів (вихідців із бідних робітничих сімей). Стефана Коваліва, як і Василя Щурата, Василя Пачовського, Уляну Кравченко, Наталю Кобринську й інших відомих представників галицької інтелігенції, можемо віднести до «каменярів літературної мови в Галичині» [10, 276].

Актуальність нашого дослідження вбачаємо в аналізі мовних особливостей творів Стефана Коваліва, що дасть нам змогу схарактеризувати особливості становлення та розвитку української мови у Східній Галичині на межі XIX – XX століть, цілісно висвітлити соціальні аспекти функціонування української мови в окреслений період, глибше зрозуміти духовний світ галичан.

Аналіз досліджень. Серед праць, які розкривають окреслені проблеми, можемо назвати такі наукові розвідки: «Внесок Галичини у формування української літературної мови» Юрія Шевельова, «Взаємодія між східноукраїнським і західноукраїнським варіантами літературної мови в кінці XIX і в XX ст.» Івана Матвіяса, а також статті вченого: «Варіанти літературних мов» й ін., «Епістолярій кінця XIX – початку XX ст. як джерело дослідження соціолекту української інтелігенції», «Вплив соціокультурних та територіальних чинників на мовне оформлення епістолярних текстів української інтелігенції кінця XIX – початку XX ст.» Інни Черкез і чимало інших досліджень українських мовознавців.

Мета статті – схарактеризувати мовні особливості творів Стефана Коваліва і на їх основі визначити лексико-семантичні, стилістичні та граматичні особливості функціонування української мови в Східній Галичині.

Виклад основного матеріалу. Талановитий письменник і вчитель кінця XIX – початку XX ст. *Стефан Михайлович Ковалів* народився 25 грудня 1848 року в с. Брониця колишнього Дрогобицького повіту (тепер Львівська область) у дуже бідній селянській сім'ї. С. Ковалів пройшов дяківську науку, закінчив школу о. Василян у Дрогобичі, в якій згодом навчався І. Франко, деякий час наймитував, проте бажання вчитися привело його до Перемишля, тут він навчався у нижній реальній школі і, водночас, заробляв на хліб приватними уроками й участю в дяківському хорі. Кілька років він працює вчителем у різних школах (у тому числі й у рідній Броніці) та вступає до Львівської учительської семінарії, яку блискуче закінчує 1875 р. і одержує диплом першого ступеня, у якому було зазначено: «Дуже добре обдарований до самостійного ведення уряду учительського з викладовою польською і руською мовою» [1, 25]. З 1879 року і до смерті, понад 40 років, вчителює у Бориславі. У листі до Осипа Маковея (Борислав, 2/2, 1900 р.) Стефан Ковалів писав: «По окінченню семінарії учительської у Львові я вернув назад до рідного села Брониці в 1875 [році], і тут працював чотири літа, звідки мене перенесли до Борислава в р. 1879, і ту я остаю понині» [5, 163 – 164].

С. Ковалів зумів реалістично розповісти про стан народної освіти у Східній Галичині кінця XIX – початку XX ст., про непросту долю вчителів, про дітей, які мали жагу до навчання, однак змушені були тяжко працювати, щоб заробити на шматок хліба, про жахливі умови вчительської праці та мізерну зарплатню, постійні переслідування про-

гресивних учителів. Саме у Бориславі 1881 р. С. Ковалів розпочав свою письменницьку діяльність. За підрахунками дослідників, перу С. Коваліва належить 150 оповідань і нарисів, декілька десятків «Дописів із Борислава» і близько 40 педагогічних статей і методичних розробок, які досі залишаються на поживквих від часу сторінках першодруків. Цей неоціненний скарб вартує того, щоб видати повне зібрання творів талановитого педагога й письменника Східної Галичини – Стефана Коваліва.

Письменницьку діяльність С. Коваліва підтримував Іван Франко, який допомагав друкувати твори у тогочасних газетах, журналах, зокрема публікував його нариси в «Літературно-науковому віснику», а коли в 1899 р. у Львові була заснована «Українсько-руська видавнича спілка», то за ініціативи І. Франка С. Ковалів упродовж декількох років видав дев'ять збірок своїх оповідань. Окремі нариси й оповідання писав С. Ковалів на замовлення І. Франка, зокрема цінну для історії м. Борислава статтю «Продукція нафти (скального олію) в Бориславі» (що була надрукована у Львові в «Літературно-науковому віснику» в 1903 році з примітками І. Франка) [8, 72–82].

Іван Франко цінував творчість С. Коваліва. Так, у статті «Українська [література за 1899 рік]» він писав: «Степан Ковалів також почав писати двадцять років тому, але збірка його новел була видана лише 1899 р. у двох томах, за якими можна оцінити його талант. Гостра спостережливість, жвавість оповідання, гумор і щира любов до народу є його достоїнством» [11, 15].

Помер Стефан Ковалів 26 червня 1920 року від серцевого нападу й похований на одному із цвинтарів Борислава.

Серед творів С. Коваліва чимало таких, у яких розповідається про стан народної освіти у Східній Галичині. С. Ковалів один з перших в українській літературі створив оригінальний жанр педагогічних нарисів. У його творчому доробку є й казки, проте не стільки для дітей, скільки для молоді. К. Малицька у статті «Стефан Ковалів – діточий письменник» (Дзвінок. – 1911. – № 13-14) писала: «Старенький пан – йому вже нині 63 роки, пережив чимало добра і лиха в світі, і в своїй сім'ї зазнав нетрохи горя, – знаходить ще час писати для дітей і про дітей. Довкола него в Бориславі кипить завзята боротьба о кусок хліба і о міліони, а він сидить в своїй кімнатці і складає дітям казку про хлопця Матвійка («Чародійна скрипка»), що не бажає ні золота, ні срібла, ні діамантів, а просить о скрипку м'якострунну, щоб нею людські серця колихати» [5, 11].

Аналіз листів, щоденника, педагогічних праць і текстів творів С. Коваліва дав нам змогу окреслити такі мовні особливості стилю автора: **фонетичні**: вживання голосних: [e] замість [и] *тревога, кремінал (тривога, кримінал)*, голосний [и] замість [і] *третій, азиакких, иншими (третій, азіатський, иншими)*; [и] замість [у] *бив, било (був, було)*; [o] замість [і] *відобрали (відібрали), військо (військо), сирость (сирість)*; уживання приголосних: [в] замість [л] *попів (попіл), ків (кіл), стів (стіл), горівка (горілка)*; [з] замість [с] *злучай (случай), людзкий (людський), фільозоф (філософ)*; [с] замість [з] *касино (казино)*; [ж] замість [з] *міра ріжних тіл (різних) [зш] замість [жч] близше (ближче)*; [ч] замість [дж] *чміль (джміль)*; у словах *честний (чесний), похрестник (похресник), містце (місце)* не спостерігаємо спрощення груп приголосних на стику основи й суфікса – випадіння приголосного звука [т]; паралельно вживає С. Ковалів на письмі форми: *сердца і серця*; кінцеве **и** в словах на місці сучасного **і** у формах іменників не лише третьої, а й першої та другої відміни, як жіночого, так і чоловічого роду: *суєтливости, власти, праці, матери, Броници, в Дрогобичи, в Премешли, вночи*; вживає він і м'який **л**, як-от: *прогулька, кляса, угожительом, фільозоф хранительом, ляпти Дітмарівські*. Характерними для галицького варіанта української мови були іменники

без подвоєння приголосних, які активно використовує Стефан Ковалів, наприклад: *життя, порішення, намірене, оречене, запаленю, вступлене, окінченю, смітя* [5, 156 – 169]; згідно з офіційною граматикую Східної Галичини вживає *e* замість *ε* на початку слова та після голосних: *европейских*, хоча водночас використовує літеру *ε*: *Єва* [5, 162]; *флегма* (2009, 89); вживає літеру *г* у запозичених словах, у яких на письмі використовується літера *g*: *легінь, газдівство* [5] та ін.; **словозмінні**: використання форми Д. в. *царови* (на місці сучасного *цареві*); числівникові форми *дев'ятдесят першим, шеста, дванайцята «від шестої рано до дванайцятої в полудне»* [5, 159, 163]; *оден, третий* [5, 49]; *п'ятнайцять літ* [5, 133]; дієслівні форми *розумієся* (розуміється), *кланяєся* (кланяється), *занимаєся* (займається), *здаєся* (здається); паралельне використання дієслівних форм *роблять* і *роб'ят, зроблю* і *зроб'ю*; форми дієслів минулого часу з залишками колишнього перфекта *сли-сь не забув еше*, непослідовне вживання м'якого знака в суфіксах прикметників: *Бориславский продукт, гірська дитина, европейских, азиацких, галилейскої, галицкой, материнській, мужицкої*, але й *християньского, англійське, світських*; **синтаксичні**: конструкції з прийменниками *о, за* замість *про* (*думати о завтра, о тім міг би посвідчити* [5, 159]; *о тім мудрегелику-стихотворцю я боюся що говорити* [5, 91], *о тім і виборці на вербі голосно говорять* [5, 118], *Учені доктори із столиці Львова говорили довго о невідрадних відносинах свого народу...* [6, 74]; – *Пізнійше, стрицуню, поговоримо, – кажіть щось більше за маму, за сестри* [5, 45]; *зо* замість *зі* (*зо школи* [5, 116]; *по* замість *в* (*купують по склепах* [6, 152]; написання конструкцій з часткою *би* разом і окремо зі словами: *хотьби*, але й *могли би*;

У листах, щоденнику та текстах творів С. Коваліва зустрічаються діалектизми, професіоналізми, юридична та військова термінологія, що пов'язані з безпосередньою професійною діяльністю С. Коваліва – учителюванням, а також терміни, які з'явилися у зв'язку з розвитком нафтової промисловості у м. Бориславі: **діалектизми**: *стрик, стрийцуньо* 'брат батька, дядько' «*Стрик глядів на него, здоволений*», «– *Пізнійше, стрицуню, поговоримо, – кажіть щось більше за маму, за сестри*» [5, 45]; **прецінь** 'адже' «*прецінь, о тім і виборці на вербі голосно говорять, що на Русі на того школа, щоби нічого не учти!*» [5, 118]; 'між іншим' «*А прецінь в найменшій селі знайдеся один господар з практичним хлопським розумом, ...*» [6, 85]; **цебрик** 'велика дерев'яна або металева посудина у вигляді конічного або циліндричного відра, якою підіймають воду з колодязя, руду або землю з шахт' «... *аж цебрик з водою нуряєся*» [5, 141]; **фіра** 'віз, підвода' «*Фіра не приїхала з Мокрян*» [6, 168]; **склеп** 'крамниця' «...*їздять по городі, купують по склепах для себе потрібне ...*» [6, 153] та ін.

У статті С. Коваліва «Історія галицької Содоми або: *Продукція нафти (скального олію) в Бориславі*», написаній на замовлення Івана Франка, автор подає нарис розвитку нафтової продукції у Бориславі як частково на основі власних спостережень, так і на підставі зібраних ним усних переказів місцевих жителів, які він зібрав. У статті знаходимо низку термінів, які з'явилися у процесі розвитку нафтової промисловості у краї, як-от: «*нафта*» ↔ «*скальний олій*», «*нафтова ропа*» ↔ «*кип'ячка*»; «*вуглеводні гази*» ↔ «*заморока*»; «*запалюючи замороку*» ↔ «*вибухові гази*», «*накривали віком*» ↔ «*накривали баном*» ↔ «*накривали підрею*», «*інспекційна власть*» ↔ «*гірнична власть*», «*матки воскові*» ↔ «*найліпші терени копальняні*», «*сировиця*» ↔ «*соляна ропа*» (названі терміни вживаються як слова-синоніми), а також: «*копальня*», «*дистилярня*», «*закіп*», «*роподайна яма*», «*консумція нафти збільшилася*», «*рафінерії чи дестилаторні нафтові*», «*борунок*», «*гіперпродукція кип'ячки*», «*земний віск*», «*ціпка маса – парафіна*», «*свічки стеаринові*», «*зашикрна ропа в глибочесті 120 метрів*», «*вертнична школа*» та ін.

У педагогічних працях С. Коваліва знаходимо такі слова і вирази, що безпосередньо пов'язані з його педагогічною діяльністю: «лектура для старшої молодіжці шкільної» [6, 73]; «учительська конференція красва», «язик викладовий», «ширити свою словесність» [6, 75], «матерний язик», «взірцеве читанє і писанє», «читанє курсоричне» [6, 76], «красна вимова», «модуляція голосу», «в дискусії по скінченім рефераті», «прикмети взорового писаня і читаня», «метода научаня язика німецького», «взорець методи Коменського» [6, 77], «лекції», «граматика для ученого світа, а не для молодіжці», «прийнято методу, так звану, практичну, натуральну або наслідования», «форми граматичні», «склоненя імен і спряженя глаголів», «добірні речення», «рецитованє правил граматичних», «заіменник особистий», «перша особа», «перший відмінок», «число многе», «правила тригонометричні», «форми зрівнянь», «задачі теоретичні» [6, 78], «гімназійний професор» [6, 80], «многомовність педагогів», «в методичнім підручнику може автор подати трафні питання і відповіді, отвітно місцевости, верстви людий, з котрими живе, знає обставини або і сам там учить», «інспектор шкільний» [6, 81], «секція шкільна», «старожитні книжки», «совітник шкільний» [6, 82], «засоби домашнього вихованя» [6, 89], «приготовленє методичне» [6, 92], «рисую вам на таблиці водорівну лінію подвійну, підперту в точці 0 простовисною» [6, 105], «числень в памяти» [6, 115], «егзамін або попис річний» [6, 124], «одвічальність учителя-педагога» [6, 131], «методика в рахунках» [6, 138] й ін.

У текстах творів С. Коваліва чимало питомої і запозиченої лексики: **асентерунок** «набір рекрутів до цісарського війська» – Асентерунок – військ. набір новобранців до війська (ЛЛ, 2012, 62); **ванкир/ванькир** «бічна мала кімната, що служить за комору» – **Ванькир** – мала кімната (перев. без вікна) (ЛЛ, 2012, 120); **двірець** «вокзал» «... і доставляля всім підприємцям дрова. Вугілля, машини і всячину з залізничного двірця до фабрик» [3, 88] – **Двірець** – вокзал; залізнична станція (ЛЛ, 2012, 228); **щудло** «протез (ноги)» – **Щудла** – ходулі (ЛЛ, 2012, 831); **сухоти** «... як до того доктора в Берліні, що мав винайти лік проти сухот і про якого стільки часописи писали ...» [3, 59] – **Сухоти** – мед. туберкульоз (ЛЛ, 2012, 713); **Сухота**, и, ж. 1. перев. мн., заст. Туберкульоз (СУМ-11. – Т. 9, 870); **гешефт** «справа, що забезпечує легкий прибуток» «Я знаю, хто тут головою в гешефті» [3, 126] – **Гішефт (гешефт)** – 1. справа, бізнес; 2. спекуляція; 3. зиск. Користь, прибуток (ЛЛ, 2012, 216); **Гешефт** – запозичення з німецької мови; нім. Geschäft «справа, торгова угода (операція)» (ЕСУМ-1, 1982, 503) та ін.

Заслугує на увагу той факт, що у текстах творів С. Коваліва представлені лексичні одиниці з галузі юриспруденції, які знаходимо у «Німецько-українському правничому словнику». Наведемо окремі приклади: **реляція** – **Relation**, справовданє; – відношенє (НУПС, 313); **Реляція** «донесення» – через польське і російське посередництво зводиться лат. relatio «несіння назад, повідомлення, доповідь; донесення; передача; відношення» (ЕСУМ-5, 2006, 55); **Реляція** – звіт, повідомлення, донесення (ЛЛ, 2012, 631); **реперація** – **Reparation**, репарація, наплата (НУПС, 314); **Реперація** → **репарація** – 1. мед. Операція (ЛЛ, 2012, 631); **Репарація** [< лат. reparatio – відновлення, оновлення] – у міжнародному праві – вид матеріальної міжнародно-правової відповідальності. Передбачає відшкодування державою завданих нею під час воєнних дій збитків (СІС, 2006, 593); (ЕСУМ-5, 2006, 60); **обдукція** «Господи! Що клопоту, що нещастя! Комісія, обдукція, тяганина по судах, ...» [3, 58] – **Obduktion einer Leiche**, секція мерця (НУПС, 271/; **Обдукція**, -і, ж. те саме, що **автонсія** [<авто... і грец. orsis – бачення] – розтин трупа для встановлення точної причин смерті (СІС, 21 – 22) та ін.

Висновки. У пропонованій статті схарактеризовано лише окремі особливості мови

Гірняк С. Стефан Ковалів: штрихи до мовного портрета

творів Стефана Коваліва, однак проведений аналіз дозволив нам вказати на лексико-семантичні, стилістичні та граматичні особливості регіонального функціонування української мови на західноукраїнських землях. Уважаємо, що дослідження ролі галицької інтелігенції у формуванні норм української літературної мови кінця XIX – початку XX ст. є актуальним, а мовні одиниці, використовувані цією соціальною групою, увійшли до складу лексичного фонду української мови і впливали на формування койне освіченої верстви Східної Галичини, її соціолекту як самостійного системно-структурного явища і знайшли своє відображення у формі та значенні лексичних, фразеологічних і граматичних одиниць сучасної української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гетьман В. Освітня діяльність і педагогічні погляди Степана Коваліва : [монографія] / В. Гетьман / [упор. Н. Калита]. – Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2006. – 86 с.
2. Ковалів С. Справозданє з учительської конференції кураєвої на конференції учительській окружній в Дрогобичі 28 серпня 1893 р. // Учитель. – Львів, 1893. – № 18. – С. 9.
3. Ковалів С. Вибрані оповідання / С. Ковалів. – Львів, 1952. – 245 с.
4. Ковалів С. Твори / С. Ковалів. – К., 1958. – 721 с.
5. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи (З недрукованої спадщини) / [підгот. текстів та упор. М. Івасенка]. – Львів : Кобзар, 2003. – 191 с.
6. Ковалів С. Оповідання. Статті. Щоденник (З недрукованої спадщини). – Борислав, 2009. – 183 с.
7. Маковой О. Стефан Ковалів / Осип Маковой // Літературно-науковий вістник. – 1900. – Т. 11. – С. 82.
8. Микулич О. Борислав у творчості Стефана Коваліва / О. Микулич // Іван Зег. Серія: Видатні постаті у нафтовій історії міста Борислава. – Дрогобич : видавець Сурма С., 2008. – 112 с.
9. Німецько-український правничий словар. зладив др. Кость Левицький. Друге поправленє і доповненє ваданє. – Відень : з австрійської державної друкарні у Відні, 1920. – 510 с.
10. Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. Історія української літературної мови / Іван Огієнко (Митрополит Іларіон). – К., 2001. – 435 с.
11. Франко І. Українська [література за 1899 рік] / Іван Франко. Зібрання творів у 50-ти томах. – Т. 33. Літературно-критичні праці (1900–1902). – К. : Наукова думка, 1982. – С. 15, 10–17.

Джерела і їх умовні скорочення

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : у семи томах / АН УРСР. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Редкол. О.С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1982 – 2012. – Т. I – VI.

ЛЛ-2012 – Лексикон львівський: поважно і на жарт / 2-е вид., доповн. і випр.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича / Хобзей Н., Сімович К., Ястремська Т., Дидик-Мешу Г. – Л. : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2012. – 852 с.

НУПС – Німецько-український правничий словар. зладив др. Кость Левицький. Друге поправленє і доповненє ваданє. – Відень : з австрійської державної друкарні у Відні, 1920. – 510 с.

СІС – Словник іншомовних слів : 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Л.О. Пустовіт, О.І. Скопненко, Г.М. Сюта, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2000. – 1018 с.

ССІС – Сучасний словник іншомовних слів : близько 20 тисячі слів і словосполучень / [Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

СУМ-11 – Словник української мови: в 11 т. / НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К. : Наукова думка, 1970 – 1980 pp.

REFERENCES

1. Get'man V. Osvitnja dijal'nist' i pedagogichni pogljadi Stepana Kavaliva : [monografija] / V. Get'man / [upor. N. Kalita]. – Drogobich : RVV DDPV im. I. Franka, 2006. – 86 s.
2. Kovaliv S. Spravozdane z uchitel's'koi konferencii kurajevoi na konferencii uchitel's'kij okružnij v Drogobichi 28 serpnja 1893 r. // Uchitel'. – L'viv, 1893. – № 18. – S. 9.

3. Kovaliv S. Vibrani opovidannja / S. Kovaliv. – L'viv, 1952. – 245 s.
4. Kovaliv S. Tвори / S. Kovaliv. – K., 1958. – 721 s.
5. Kovaliv S. Opovidannja. Kazki. Listi (Z nedrukovanoi spadshhini) / [pidgot. tekstiv ta upor. M. Ivaska]. – L'viv : Kobzar, 2003. – 191 c.
6. Kovaliv S. Opovidannja. Statti. Shhodennik (Z nedrukovanoi spadshhini). – Borislav, 2009. – 183 s.
7. Makovej O. Stefan Kovaliv / Osip Makovej // Literaturno-naukovij vistnik. – 1900. – T. 11. – S. 82.
8. Mikulich O. Borislav u tvorchosti Stefana Kovaliva / O. Mikulich // Ivan Zeg. Serija: Vidatni postati u naftovij istorii mista Borislava. – Drohobich : vidavec' Surma S., 2008. – 112 s.
9. Nimec'ko-ukrains'kij pravnic'ij slovar. zladiv dr. Kost' Levic'kij. Druge popravlene i dopovnene vadanc. – Viden' : z avstrijs'koi derzhavnoi drukarni u Vidni, 1920. – 510 s.
10. Ogienko Ivan (Mitropolit Ilarion). Istorija ukrains'koi literaturnoi movi. Istorija ukrains'koi literaturnoi movi / Ivan Ogienko (Mitropolit Ilarion). – K., 2001. – 435 s.
11. Franko I. Ukrains'ka [literatura za 1899 rik] / Ivan Franko. Zibrannja tvoriv u 50-ti tomah. – T. 33. Literaturno-kritichni praci (1900–1902). – K. : Naukova dumka, 1982. – S. 15, 10–17.

Статтю подано до редакції 04.03.2015 р.